

บทคัดย่อ

ด้วยเหตุที่การชำระหนี้ของลูกหนี้ต่อเจ้าหนี้ นั้น ในบางครั้งลูกหนี้อาจมอบหมายให้บุคคลอื่นอันประกอบไปด้วยผู้แทนหรือตัวแทนตามกฎหมาย (legal representative or statutory agent) (อาทิเช่น ผู้แทนโดยชอบธรรม, ผู้อนุบาล, ผู้พิทักษ์, ผู้จัดการมรดก เป็นต้น) และบุคคลที่ลูกหนี้ใช้ให้ทำการชำระหนี้แทน (อาทิเช่น ลูกจ้าง, ตัวแทน เป็นต้น) ไปทำการชำระหนี้แทนลูกหนี้ ทำให้อาจเกิดปัญหาข้อผิดพลาดจากการชำระหนี้ ซึ่งลูกหนี้ต้องรับผิดชอบตามมาตรา 220 การกระทำของผู้ชำระหนี้แทนลูกหนี้ตามมาตรานี้ ถือว่าเป็นการกระทำของลูกหนี้ ในบางสถานการณ์ลูกหนี้ไม่สามารถชำระหนี้ได้เอง จึงต้องมีผู้กระทำการแทนลูกหนี้ ซึ่งลูกหนี้อาจจะประสงค์ให้เป็นเช่นนั้นเองหรือโดยสภาพที่กฎหมายบังคับให้เป็นไปเช่นนั้น การมีมาตรา 220 จึงเป็นเครื่องแสดงถึงความผูกพันของลูกหนี้ต่อการกระทำของผู้ชำระหนี้แทนลูกหนี้ ปัญหาหลักในเรื่องนี้มี 3 ประการ คือ ประการแรก ใครเป็นผู้ชำระหนี้แทนลูกหนี้ ในความหมายของมาตรา 220 ซึ่งโดยทั่วไปจะเข้าใจเพียงว่า ผู้ที่ลูกหนี้แสดงเจตนาตั้งตัวแทนไปชำระหนี้เท่านั้น ปัญหาคือ เราสามารถขยายไปถึงบุคคลที่ลูกหนี้ใช้โดยไม่มีสัญญาได้หรือไม่ หรือรวมถึงบุคคลที่มีอำนาจตามกฎหมายในการชำระหนี้แทนลูกหนี้ ประการที่สอง ความรับผิดชอบของลูกหนี้อยู่ภายในขอบเขตที่ว่า การกระทำของผู้ชำระหนี้ อยู่ในขอบเขตหน้าที่แห่งตนเท่านั้น ปัญหาคือ อะไรคือสิ่งกำหนดขอบเขตหน้าที่นี้ ประการที่สาม ความตกลงยกเว้นความรับผิดชอบซึ่งไม่นำมาตรา 373 มาใช้ จะก่อให้เกิดปัญหาความไม่เป็นธรรม เพราะในระบบธุรกิจโดยปกติลูกหนี้ไม่ได้ชำระหนี้เอง และมาตรา 220 กลับอนุญาตให้ตกลงยกเว้นความรับผิดชอบอันเกิดจากลูกจ้างของตนได้โดยสิ้นเชิง ย่อมทำให้ฝ่ายผู้บริโภคเสียหายได้

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จัดทำขึ้นเพื่อศึกษาความรับผิดชอบของลูกหนี้เพื่อการกระทำของบุคคลที่มีอำนาจชำระหนี้แทนลูกหนี้ในรูปแบบการศึกษา และวิเคราะห์เปรียบเทียบกฎหมายประเทศไทยกับบทบัญญัติกฎหมายต่างประเทศ คือ ประเทศเยอรมัน ประเทศฝรั่งเศส ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ และประเทศอังกฤษ ซึ่งจากการศึกษาพบว่า ทั้ง 4 ประเทศ มีบทบัญญัติกฎหมายส่วนใหญ่ที่เกี่ยวกับการกำหนดความรับผิดชอบของลูกหนี้ สำหรับการใช้นุคคลอื่นให้ทำการชำระหนี้แทนที่คล้ายคลึงกัน แต่จะแตกต่างกันในรายละเอียดของกฎหมายที่กำหนดไว้กว้างแคบแตกต่างกันออกไป ผู้ศึกษามีความเห็นว่างบบัญญัติกฎหมายของประเทศไทยในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ยังมีเหตุขัดข้องอันจำเป็นจะต้องดำเนินการปรับปรุงแก้ไขหรือขยายผลการปรับใช้ และการตีความกฎหมายในมาตรา 220 ให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องและเป็นธรรมแก่คู่กรณีมากที่สุด ซึ่งผู้ศึกษาได้เสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวต่อไปนี้

1. ในส่วนของความสัมพันธ์ระหว่างลูกหนี้ และบุคคลผู้ชำระหนี้แทนลูกหนี้ นั้นควรตีความ ดังนี้ ประการแรก “ตัวแทนแห่งตน” หมายถึง ผู้แทนหรือตัวแทนตามกฎหมาย อาทิเช่น ผู้แทนโดยชอบธรรมของผู้เยาว์, ผู้อนุบาลของคนไร้ความสามารถ, ผู้พิทักษ์ของคนเสมือนไร้ความสามารถ, ผู้แทนนิติบุคคลและผู้ที่มีอำนาจทำการแทนนิติบุคคลของนิติบุคคล, ผู้จัดการมรดกของบรรดาทายาทของกองมรดก เป็นต้น และประการที่สอง “บุคคลที่ตนใช้ในการชำระหนี้” หมายถึง ตัวแทนตามมาตรา 797 และให้หมายความรวมถึงบุคคลที่ไม่มีสัญญาแต่งตั้งเป็นตัวแทน เนื่องจากถูกจ้าง ขาน วาน ใช้ ตามอรรถาธิบายที่ดีที่มีต่อกัน นอกจากนี้ในด้านการนิติบัญญัติควรมีการปรับปรุงถ้อยคำว่า “ตัวแทนแห่งตน” ให้ชัดเจนยิ่งขึ้นกว่าเดิม

2. ในส่วนของการกระทำในขอบอำนาจหน้าที่ทางด้านการปรับใช้กฎหมาย โดยให้พิจารณากรอบของหน้าที่ของลูกหนี้ใน 2 ส่วน คือ หน้าที่หลัก และหน้าที่ข้างเคียง เช่น ในสัญญาซื้อขาย ผู้ขายมีหน้าที่หลักในการส่งมอบทรัพย์สิน และ โอนกรรมสิทธิ์ ส่วนหน้าที่ข้างเคียงคือ หน้าที่สุจริต เช่น รักษาความลับของคู่สัญญา ดูแลให้ความปลอดภัยแก่ลูกค้าที่เข้ามาในร้านค้า ถ้าผู้ชำระหนี้แทนลูกหนี้ละเลยต่อหน้าที่เหล่านี้ก็อยู่ในกรอบของความรับผิดชอบของลูกหนี้

3. ในส่วนของการยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดชอบของลูกหนี้ ควรตัดข้อความประโยคสุดท้ายของมาตรา 220 ออกไป คือ ให้บังคับตามมาตรา 373 ตามปกติ เพื่อคุ้มครองต่อผู้บริโภค